

I. N. F.

EXERCITIUM ACADEMICUM

DE

USU QUEM PRÆSTAT

**PSYCHOLOGIA
OECONOMO**

QUOD

Conf. Ampl. Fac. Philos. in Acad. Auroraæ

PRÆSIDE

VIRO Maxime Reverendo atque Amplissimo;

DNO PETRO KALM,

Oecon. PROFESS. Reg. & Ord.

Reg. Acad. Scient. Holm. nec non Societ. Lit. Upl.
MEMBRO,

Bonorum disquisitioni submittit

JOHANNES ARELIN,

ABOÆ-FENNO.

In Aud. Majori Die V. Martii An. MDCCLX.

H. A. M. S.

ABOÆ, Impressit Direct. & Typogr. Reg. Magn. Duce,
Finland. JACOB MERCKELL.

S:æ R:æ M:tis
MAXIME FIDEI VIR
Perillustris atque Generosissime DOMINE
**D_N. JEREMIA
WALLEN,**

Provinciarum Aboënsis atque Björneburgensis
ut &
Præfecturæ Alandiae
PRÆSES & GUBERNATOR
Eminentissime

MÆCENAS SUMME.

Generosissime. Vir.
Themidis. Tutor. Palladis. Amice. Conterraneo-
rum. Delicium.
Ne. Succenseas. Mihi.
Qui.
Te. Gravissimis. In. Finlandiæ. Inprimis. Bonum.
Vergentibus. Negotiis. Maxime. Distentum.
Interpellare. Sustinui.
Ast.

Aft.

Gratia. Præstata. Virtusque. Qua. Coruscas.
Splendidissima. Animum. Ad. Facinus.
Hoc. Suscipiendum. Hæsitantis.
Addiderunt.

Ut.

Piæ. Mentis. Submissam. Declararem. Venerationem.
Simulque.

Quam. Devotissime. Rogarem. Patiaris.
Me. Opellamque. Hanc. In. Te. Habere. Tutorem.
Fortissimum.

Ego.

Dum. Vixero. Animarum. Effectorem. Rogabo.
Ardentissime. Velit. Diem. Illum.
Quam. Longissime. Abesse. Jubere. Quo.
Abitum. Tuum. Universa. Patria. Inprimis.
Fennones. Lugebunt.
Permansurus.

Perilluistris atque Generosissimi Nominis
TUI

Devotissimus Cultor,
JOHANNES ARELIN.

JOHANNES ARELIN

Amplissimo atque Celeberrimo VIRO

Dn. ALGOTHO A. SCARIN,

Historia & Philos. Civ, PROFESSORI Regio & Ord. Bibli-
thece Praefecto & Societatis Litterariae Upsaliensis MEMBRO
Gravissimo.

Maxime Reverendo atque Celeberrimo VIRO

Dn. Doct. JACOBO GADOLIN,

Scient. Nat. PROFESSORI Reg. & Ord Reg. Scient. Stockh.
MEMBRO Dignissimo, utriusque Consistorii ADSESSORI Gra-
vissimo, Eccles. Aboënsis Fen. PASTORI Longe Meritissimo.

MÆCENATIBUS MAGNIS.

NE agre feratis, oro obtestorque, MÆCENATES quod
Nomina Vestra splendidissima, oppellæ huic, cui præ-
ter Materiei nobilitatem nihil est nitoris præfixerim.
Ut hoc auderem caussa fuit favor ille plane singularis, quo
Musarum cultores amplecti soletis & cuius me in primis par-
ticipem fieri haud deditiati estis. Respiciit igitur, VOS O-
ro, chartaceum hoc munusculum, quod, Vobis in Artha-
bonem perennantis Venerationis offero, & me eodem, quo
cœpistis, favore in posterum etiam beare pergitte. Summum
NUMEN VOS Conservet in longam annorum feriem, salvos
& sospites in Reipublicæ utriusque atque Ecclesiæ emolu-
mentum certissimum, in Familiarum Vestiarum Nobilissima-
rum solatium dulcissimum, In Clientum Vestrorum Patroci-
um exoptatissimum. Sic vovet vovebitque

Celeberrimorum NOMINUM VESTRORUM

JOHANNES ARELIN

Cliens devotissimus,
JOHANNES ARELIN,

Kongl. Maj:ts

Ero, Tjenare och Capitain vid Björneborgs Regemente til Fot
Den Wålborne Herren,

Herr CARL REINHOLDT
von KNORRING.

Kongl. Maj:ts

Ero, Tjenare och Fendrick
Den Sögwålborne Herren,

Herr Baron AXEL GUSTAV
KURCK;

Höggunstige Gynnare.

Gökkenheten af Edra wålgjerningar, dem jag i Edra för-
näma Huus åtnjutit, Höggunstige Herrar och Gynnare,
hafwer fatt mig i en så stor skuld hos Eder, at jag fin-
ner mig aldeles oförmögen, at den samma någonsin kunna mig
offborda. I synnerhet hafwen I, Wålborne Herr Capitein i de
svra År jag haft färmen at handleda Eder L. åldsta Son uti wes-
tenkaper; bewist så mårga och stora prof af ynnest och godhet, at
mig fela ord, at dem utsäga. Fördenfull, em, jag vid denna
min första Academiska Lärospåns framgåwande i dagshuset,
skulle med stilla tigande dem gå förbi, kunde jag aldrig med skäl
undgå namn af en den etackfamnaste. Uptagen derfore Höggun-
stige Herrar Gynnare, dessa enfaldiga rader, dem jag Eder har
Åran at upofra, såsom witnen til den djupa wördnad och tacksam-
ma sine jog för Eder här, som under ständigt anhållende hos
Allmackten om Edert så Timmeliga som Ewiga wål til min död
Framhärdar

Wålborne och Sög-wålborne Herrar

Eder

Edmukasse Tjenare

JOHANNES ARELIN

VIRO Admodum Reverendo atque Praeclarissimo
D:no MARTINO CERENIO,
RECTORI Scholæ Cath. quæ Aboæ est, dignissimo, ut &
ad Acad. hanc Theol. Adjuncto meritissimo,

Admodum Reverendo atque Praeclarissimo VIRO
D:no Mag. HENRICO CARPELIO,

Ecclesiarum Korpoënsium PASTORI integerrimo, nec non
Adjuncto Theol. ad hanc Acad. dexterissimo,

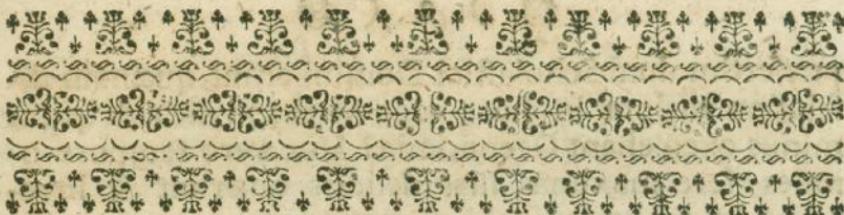
VIRO Plurimum Reverendo atque Praeclarissimo
D:no SAMUELI WACKLIN,
PASTORI Ecclesiæ, quæ DEO in Laihila colligitur,
Laudatissimo.

FAUTORIBUS quovis honoris cultu prosequendis.

Fœtum hunc juvenilis ingenii, oro, benigno exci-
pite vultu, quem Vobis Fautores Optimi, in tes-
seram grati animi, ob favoris, cuius in me exstare
voluistis documenta maxima, offero. Meum erit Su-
pprium rerum Moderatorem calidissimis interpellare
precibus pro Vesta Vestrorumque perenni felicitate.

Admodum Rev. atque Pracl. NOMINUM VESTRORUM

Cultor humillimus,
JOHANNES ARELIN.

D. D.
PROOEMIUM.

Ortales quisquis paullo attentius consideraverit, maximam in ipsis mox inveniet in constantiam. Nunc etenim placet hoc, nunc illud, & quod antea placuerat, nunc displicet, quod antea displicuerat, nunc arridet. Hoc non solum in vita quotidiana atque inter plebejos, sed inter ipsos etiam, qui ingenio valere atque eruditu esse volunt, evenit. Historia namque litteraria satis superque ostendit asserti hujus veritatem, quomodo uno vel altero seculo hæc vel alia scientia præ aliis floruerit, & tempore hoc ad finem perducta adeo evilescente cœperit, ut passim & propalam contemtui esset; altera inter ea in locum ejus in thronum splendore quotidie adcrescente, adscendente. Exemplum hujus rei anxie ut quæramus non est opus. Methaphysica & Oeconomia curioso hoc in puncto satisfacere possunt. Ante aliquod tempus,

A

præ-

præsertim dum Scholastici Domini erant, quænam disciplina majore in flore erat Methaphysica & quam minus excolebant Oeconomia? Hoc vero tempore omnes fere maximas suas delicias quærunt & inveniunt in rebus sensualibus meditandis, maximisque illas extollunt laudibus: e contrario Metaphysicam cum suis partibus, in quibus etiam Psychologia est, ut VOLFIO ejusque sequacibus placet, cujus objecta abstracta sunt, ut noxiā detestantur, scommatibus ornant, & qui mitiorem ipsi addunt limam, minus utilem censem. Verum enim vero, homunciones hi, si rite examinarent utilitates illas, quam plurimas, quas Methaphysica complexive sumta humano generi pollicetur, vel si illas tantuī, quas Psychologia, cui attentionem nostram nunc altius affixam voluimus, secum fert, perpenderent, judicium suum de hac re, perversum, certe mutarent, hoc que mutato omni nisu in id incumbenter, ut sibi, quantum possibile est, res in ea tractatas, perspectas redderent. Multum curæ, laboris & industriæ, queritur Celeberr. D:rus VALLERIUS in *Psychologia sua Empirica* §. 23. multum corporum naturæ investigandæ & detegendæ impendere solent plerique, quod tamen omne caducum est & terrenum, & intra angustissimos hujus vitæ terminos nobis inserviens; animam autem, præstantissimum illud a DEO in nobis factum depositum, qua cetera animalia longe antecellimus, sua natura indestructibilem, immortalem, & æternæ felicitati apud DEUM fruendæ destinatam, vel ignorant, vel negli-

gligunt. Sed nonne usus ille reliquis jam relictis,
deberet unumquemque sensualium admiratorem ex-
citare ad Psychologiam diligentius excolendam, quem
in Oeconomicis habet, quemque jam, favente NU-
MINE ostensurus sum esse maximum. Interim L.
B. Te rogo, velis, pro solita tua modestia, mitio-
rem conatus huic juvenili addere liwam. Fateor
cogitationes has esse rudes majoremque, quam pe-
nes me deprehendo, requirere experientiam: fate-
or itidem me momum nihil timere, cum bonis
has meditationes commendem, probe sciens eum
neminem dimittere, quin dente Theonino rodat.

§. I.

Vestigia Philosophorum prementes, mox, quid per
terminos fronti dissertationis impressos intelle-
ctum voluerimus, significabimus. Psychologiam igi-
tur praeunte Celeb. VALLERIO in *Psyc. Emp.* §. II.
definimus per scientiam de anima. Oeconomus autem
nobis venit sub duplici consideratione, vel ut publi-
cus, vel, ut privatus: Per publicum intelligimus e-
um, qui, ut toti societati per acquisitionem opum
earumque debitum usum bene fiat, utque omnes illi
qui in hanc consenserunt bene valeant, prospicit.
Hoc titulo insigniuntur in primis Principes in soci-
etatibus, & pro diversa reipublicæ forma interdum
magnates ut in Aristocracia; interdum populus ipse
ut in Democratia; interdum denique & Princeps, &
magnates, & Populus ut in mixta. Privatus autem
nobis

nobis est ille, qui bona justo modo acquisita, recte
in usum suum & suorum tractare novit.

§. II.

Explicatis sic terminis, apertior nobis patet via ad ipsam rem proprius accedendi, liberiusque cogitationes nostras aperiundi. Et ut ordinem servemus, primo dispiciendum quid utilitatis Oeconomus publicus ex cognitione Psychologica habeat. Inter publicos occurrit nobis primum princeps. Si quem certe hunc existimamus debere callere artem noscendi homines. Huic enim circumstat cohors magna subditorum, qui omni studio interdum etjam machinationibus, querunt gratiam Principis, ut eo facilius fines sibi propositos attingant. Alii, qui boni nominantur, eum in finem de gratia summi imperantis solliciti sunt, ut consilia falubria ei dent in commodum publicum vergentia; alii iterum eum in finem, ut priuatæ eorum res bonum habeant successum, & ideo non verentur, data occasione, illum decipere, concivibus maculas adsperrgere, & totaliter opprime-re. Hæc & alia ejusmodi incomoda facillime evitare potest Princeps, modo ex Psychologia, se ipsum suasque infirmitates, aliosque probe nosse dicerit, iisque qui adulari voluerint, a se removeat, alios vero dignissimos amicitia sua eligat.

Porro, quemadmodum omnes sapientes Principes de eo solliciti sunt, ut numerus civium augeatur; ita non minorem in id tendunt curam, ut a-morem eorum sibi concilient. In priori fundatur
robbur

robur reipublicæ, in posteriori securitas summi imperantis; hunc antem, putā amorem Populi, sine cognitione nominata non posse acquiri docebunt exempla adducenda. Legimus 2. Sam. 15. de Absalone Filio Davidis, quod omni ex Populo Israëlis accedenti ad se, ut salutaret, extendebat manum suam & apprehendens osculabatur eum. Faciebatque hoc omni Israël venienti ad judicium, ut audiretur a Rege & sollicitabat corda Virorum Israël. Atque adeo felix fuit in arte sua, ut postea v. 13. diceretur: toto corde universus Israël sequitur Absalon. E contrario autem alia fuit facies rerum Rehabeam Filii Salomonis, qui nescivit uti animis subditorum suorum. Ille enim instructus a consiliariis suis imperitis, noluit lenia dare verba Populo, quam ob causam etiam maxima pars ab ipso descivit. 1. Reg. 12.

Huc accedit; quod Psychologiæ ignarus in legibus ferendis, ut & in judiciis dicendis, facililime ab recto beat tramite.

Tandem cognitione nostra comitante in castris Rex degens multum utilitatis apud plebem effectuidat. Hujus rei testimonia in historiis reperiuntur plurima. Apud CURTIUM elegantissima legi potest Oratio exitatoria cujusque animis opta, ab ALEXANDRO ad exercitum habita, ante quam cum DARIO ad illum flumen confligeret. Ibi macedonas suos, virtutis eorum inveteratæ admonebat, Orbis Terrarum liberatores eos salutabat; spem perveniendo ad terminos Herculis & Bacchi ingerebat; omnia, quæ restarent facililime vinci, nec gladio opus esse,

umbonibus propelli, affirmabat; victorem Atheniensium Philippum Patrem in memoriam revocabat; Thebarum funditus eversarum species ob oculos ponebat; victoriam apud Granicum amnem, item, tot Urbes, aut expugnatas, aut in fidem receptas memorare non negligebat. Græcos alia utitur methodo excitandi: varia illa bella, a Persis ipsis illata, in memoriam revocat; insolentiam DARII nec non XERXIS delineat; injuriam Diis eorumque Tempis illatam exponit; Urbes expugnatas, foederaque humani diviniique juris violata referebat. Ad illyrios atque Thracas, qui rapto vivere assueti erant, existimulandos non eadem apta erat oratio.

Aliter verba profert: ostendit auri argenteique multitudinem; cum contemtu memorat ornatum eorum effeminatum; paupertatem suam, præda diti ab iis capienda, levandam docet. Et quis omnes illos modos milites excitandi in historiis annotatos enumerare valet. Satis est, quod Psychologiæ gnarus facile inveniat verba ad finem apta, quæ ignarus nescit.

Legati ad exterros missi disciplina hac nostra etiam opus habent. Er muss inquit VALCHIUS in Lex. Phil. voc. Gesandter, die schwache und kräfte seines eigenen Gemüths/ auch die anderer Gemüther zu erforschen wissen/ um solche erlangte Erkenntniß zum Grund der Klugheit im Conversiren zu legen. Illis enim agendum est cum hominibus diversissimorum ingeniorum temperamentorum, affectuumque, quos omnes dignoscere impossibile est sine cognitione Psychologi-

Psychologica. Qui iterum diversa ingenia; tempera-
menta, affectusque noscere dataque occasione illis
uti nescit,, parum aut nihil proficiet in rebus sibi
propositis. Hanc rem testatur Academiæ nostræ Can-
cellarius Illustrissimus, Comes Regis Regnique Sena-
tor Celsissimus CAROLUS GUSTAVUS TESSIN
in Epistola sua XXIV part. 4:ta ad Principem Hæ-
reditarium GUSTAVUM, dum ita dicit: Jag har
sedt ett fredesluts brådriffras för det / att en våll-
lustig Man ej fick njuta i ro sin middags-sömn un-
der den tiden underhandlingen påföd. Sic se res e-
tiam habet cum reliquis, quibus cum Oeconomia
publica negotii est, sive domi sint in negotiis sibi
concreditis occupati, sive in locis publicis, in con-
cione aliqua magna siti, verba facientes; hac cogni-
tione laudata destituti nihil proficient. Sed ne in tu-
guriis versari avfefacti diutius inutiliter balbutiendo,
molestiam aulicis creemus, ad casam, unde egressi
sumus iterum revertemur.

§. III.

USum, quem Oeconomus privatus ex cognitione
Psychologica habet, exposuris, occurrit Oeco-
nomus noster in cœlibatu constitutus, eum relinque-
re cupiens, sociam thori acquisiturus. Quantum in-
tersit virtute prædicta gaudere uxore quotidiana do-
cet experientia. Illam, qui habet, felix æstimatur &
est etiam æstimandus. Nam præter id, quod habeat
in ea auxilium in rebus domesticis certissimum, quam-
vis parvæ conditionis, semper contentus esse potest;
contentus negotia sui muneris exequitur: contentus

servos & ancillas ad pensa absolvenda ordinat: sed e contrario si inciderit in uxorem vitiis fædam, nunquam contento esse potest animo, si vel maximis gauderet divitiis, si maxima eum mulcerent amoenitates, si denique de cognatis, & antiquitate generis, & gloria majorum claris sibi gratulari posset: tamen inquietat eum domi Xantippe semper tonans; foris memoria ejus cum inquietum reddit. Quum res tanti sit ponderis, cui sanum est sinciput negare nequit maxima opus esse circumspectione. Non sufficit, videre, duccere, sed insuper, requiritur ut, si conjugium felix esse debeat probe exploret inclinationes animi, temperamenta, affectusque dominantes, coeteraque, quæ huc pertinent accurate observet, & cum suis conferat. Hoc vero sine cognitione Psychologica rite peragi posse, quemque sine difficultate videre existimamus.

Ulterius, matrimonio consummato, familiarius cum ipsa conversatur, meliorque ipsi jam est occasio, animi ejus affectiones, ope cognitionis laudatæ, expiscandi. Quibus Cognitis, ad voluntatem ejus melius se componere potest, amorem mutuum conservare, dissidia, jurgia & quæ sunt coetera, quæ ex minima interdum re oriri possunt, quæque vaferimus generis humani hostis ferere non intermittit, evitare, reverentiam, obedientiamque debitam conservare & si forte per imprudentiam suam, illam perdiderit, iterum sine difficultate recuperare; & sic in coeteris.

Adhuc, res est manifestissima, rempublicam quamlibet bene valere, cum subditorum numerus magnus est; cum vero in numero illo civium multi reperiuntur boni, eo melius adhuc valere, itidem in aprico est. Boni autem reperiri non possunt nisi educatio naturaliter procedat, nisi principiis, puta Psychologicis fulciatur. Hisce igitur principiis instructus Oeconomus facilime exquirere potest, ad quod vitæ genus, a natura destinatus est pusio, adque illud illum applicat, allectationi-

lectationibus, ad animi ejus inclinationes; ad temperatis, ad progressus faciendum instigat, probe sciens, cum affectus, temperamenta nota sunt; allectionibus plus effici, quam castigationibus etiam durissimis, cum haec nimirum naturalem plerumque vividitatem ingeniorum prorumpere prohibeant, stupiditatem vero comitem habeant. Et ut res eo meliorem habeat successum, maxime sollicitus est, ut acquirat hominem morum probitate conspicuum & ad informandum idoneum, cui pulsionem tradat, & nota animi constitutione, contento, eum conservatum annitur. Animo, ut permolestum hoc opus facile & feliciter absolvatur, memoria affixa habens verba auctoris Historiae Animalium, quae post longam dissertationem de necessitate educationis liberorum rectarum instituta, ita sonant: En nations våll eller we kommer altså hufwudsakeligen an på barnaufstran: blir den samma rätt vårdad och handhafd, så, främjes den borgeliga sällheten; men i vidrig håndelse hjälper ingen ting til samhälles vålfärd.

In servis denique dirigendis non minimo usui est cognitio Psychologica. De hac re loquitur in Oeconomia versatissimus Mathes. Prof. Extraord. JOH. KRAFTMAN in utdrag af Acad. föreläsn. i Landth., dum dicit: En förfunstig Psychologie kommer härvid på 1000de sätt till mätto, med hvilken man uträttas mycket hos en skumögd arbetare. In primis, quum homines per primavam corruptionem ita depravati sint, ut mandatis haud raro contraria faciant secundum illud: *Nitimus in vetitum semper cupimusq; negata.* Et præterea id plerumque, quod cum coactione conjunctum est, male succedat, adeo ut mandatis semper nisi magis noxium, quam proficum sit Oecono, necesse est, ut alia ei sit cognita methodus servos suos, ad pensa proposita libere & rite peragenda, instigandi. Bene cum ipsis loqui debet, cognita cuiusvis constitutione, interdum laudibus efferre; interdum donationes exiguae largiri; sed inter omnia cavere debet sibi, nequid nimis, & nequid

& nequid de auctoritate sua herili detrahatur, quemadmodum Prof. Extr. Math. JOH. KRAFTMAN in libello laudato monet, ubi etiam multa haud contemnenda suppeditat consilia, quæ fere omnia Psychologicis nituntur principiis, quæque Oeconomorum sibi perspecta reddere & sequi paenitebit neminem.

§. IV.

Jam Oeconomum nostrum privatum comitemur extra domum visuri, an usum aliquem habeat ex cognitione Psychologica in commercio cum vicinis, quem etiam in hoc punto observamus esse maximum. Nos unicum adferemus exemplum ad assertum nostrum illustrandum: potest accidere, ut experientia, saepe accidisse, testatur, ut quis vicinum habeat rixis deditum, qui minimâ occasione maxima alteri adserit incommoda, & in pratorum, & in sylvæ partium, & in locorum pisecatui aptorum dominio & usurpatione denegando & sub aliquo prætextu sibi vindicando; unde non tantum inimicitiæ acerbissimæ ipsos inter oriuntur, sed etiam jacturam faciunt ambo multorum dierum multæque pecuniae, quæ melius collocari potuissent ad Oeconomiam subleyandam si cognita animi vicini dispositione Oeconomus sese eidem ad temperare voluisse, quam primum ejus rei mentionem fieri audiverit. Et sic in innumeris aliis casibus se res habet, quos omnes, & longum, & difficile esset enumerate; ideo, memores etiam supellestilis nostræ curæ ulteriori materiei hujus nobilissimæ expositione

Supercedemus.

S. D. G.

